

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет/інститут економічний

Кафедра економічної кібернетики

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК10. РИЗИКОЛОГІЯ В ЕКОНОМІЦІ

Освітня програма Економіка

Спеціалізація (за наявності)

Спеціальність 051 Економіка

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
економічної кібернетики
Протокол № 2 від “29” серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ - 2023 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Опис дисципліни
3. Структура курсу
4. Система оцінювання курсу
5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу
6. Ресурсне забезпечення
7. Контактна інформація
8. Політика навчальної дисципліни

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Ризикологія в економіці
Освітня програма	Економіка
Спеціалізація (за наявності)	
Спеціальність	051 Економіка
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Освітній рівень	Доктор філософії
Статус дисципліни	Основна
Курс / семестр	2/1
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 14 год. Семінарські заняття – 16 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	Українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/6471

2. Опис дисципліни

Мета та цілі курсу

Дисципліна «Ризикологія в економіці» призначена для підготовки докторів філософії зі спеціальності «Економіка». Мета курсу полягає у формуванні систематизованих знань щодо аналізу, моделювання та управління ризиком. Мета досягається шляхом послідовного викладення теоретичного курсу з проведенням практичних занять.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач наукового ступеня «доктор філософії» матиме можливість: зрозуміти, що на економічні процеси впливають некеровані чинники, що ці процеси розвиваються здебільшого в умовах невизначеності, конфліктності, багатокритеріальності, принципової неможливості здійснення точних економічних прогнозів, необхідних для прийняття раціональних рішень. Усе це необхідно свідомо враховувати в господарській діяльності та в теоретико-економічних дослідженнях; засвоїти основні принципи здійснення аналізу ризику, його моделювання, врахування та управління ним; оволодіти, навичками самостійно здійснювати якісний аналіз, ідентифікацію ризику й проводити відповідні обчислення.

Компетентності

ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері економіки, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми

дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК07. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні наукові проєкти в економіці та дотичні до неї міждисциплінарні підходи, проявляти лідерство та відповідальність при їх реалізації; комерціалізувати результати наукових досліджень та забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

Програмні результати навчання

РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН05. Пропонувати нові рішення, розробляти наукові проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

РН09. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

3. Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Завдання
1.	Тема 1. Основні засади якісного аналізу ризиків.	Гносеологічні аспекти економічного ризику. Аналіз чинників невизначеності, конфліктності та породжуваного ними економічного ризику. Класифікація ризику.	Тести, питання, практичні завдання, кейси
2.	Тема 2. Кількісний аналіз ризиків.	Статистична та нестатистична (суб'єктивна) ймовірність. Метод аналогій. Аналіз чутливості (вразливості). Аналіз ризику збитків. Наслідки кількісного аналізу ризику.	Тести, питання, практичні завдання, кейси
3.	Тема 3. Система кількісних оцінок ступеня ризиків.	Загальні підходи до кількісної оцінки ступеня ризику. Ймовірність як один з підходів до оцінки ризику. Інгредиент економічного показника. Ризик в абсолютному вираженні. Ризик у відносному вираженні. Використання нерівності Чебишева.	Тести, питання, практичні завдання, кейси

4.	Тема 4. Ризик та елементи теорії корисності.	Концепція корисності. Пріоритети та їх числове відображення. Корисність за Нейманом. Різне ставлення до ризику та корисність. Криві байдужості. Функція корисності з інтервальною нейтральністю до ризику.	Тести, питання, практичні завдання, кейси
5.	Тема 5. Управління ризиком.	Основні підходи щодо управління ризиком. Інваріантні способи зниження ступеня ризику. Зовнішні способи зниження ступеня ризику. Внутрішні способи зниження ступеня ризику. Таблиця рішень.	Тести, питання, практичні завдання, кейси
6.	Тема 6. Запаси, резерви як спосіб зниження ступеня ризику.	Структура та види резервів і запасів на непередбачувані витрати. Резервування грошових засобів на покриття випадкових затрат. Управління запасами з урахуванням ризику. Задачі управління виробництвом та резервами.	Тести, питання, практичні завдання, кейси
7.	Тема 7. Диверсифікація як спосіб зниження ризику: елементи теорії портфеля.	Суть диверсифікації. Суть управління портфелем цінних паперів. Ризик портфеля цінних паперів. Норма прибутку цінних паперів. Ризик цінних паперів в абсолютному вираженні. Ризик цінних паперів у відносному вираженні. Кореляція цінних паперів та її застосування. Портфель цінних паперів. Тактика фінансового менеджера. Про ефективність роботи фінансового менеджера та аналітика.	Тести, питання, практичні завдання, кейси
8.	Тема 8. Моделювання економічного ризику.	Теоретико-ігрова модель. Інформаційна ситуація. Прийняття рішень в умовах ризику. Критерії прийняття рішень.	Тести, питання, практичні завдання, кейси
9.	Тема 9. Ієрархічні моделі прийняття рішень.	Загальна ієрархічна модель. Побудова моделі багатоцільової та багатокритеріальної задачі. Приклад ситуації прийняття багатоцільового та багатокритеріального рішення. Одноцільова багатокритеріальна задача прийняття рішень в полі однієї інформаційної ситуації. Одноцільова багатокритеріальна задача прийняття рішень в полі кількох інформаційних ситуацій. Багатоцільова та	Тести, питання, практичні завдання, кейси

		багатокритеріальна задача прийняття рішень в полі кількох інформаційних ситуацій.	
10.	Тема 10. Вартість, час та ризик.	Вартість і час. Модель рівноваги ринку капіталів (САРМ). Вплив ризику та інфляції на величину сподіваної норми відсотка. Майбутня вартість. Теперішня вартість. Оцінка ринкової вартості підприємства та ризик.	Тести, питання, практичні завдання, кейси

4. Система оцінювання курсу

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Лекції	28
Практичні заняття	32
Самостійна робота	10
Індивідуальне завдання	10
Залік	20
Максимальна кількість балів	100

5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу

Види навчальної Роботи	Навчальні тижні																	Разом
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Лекції	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				28
Практичні заняття	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4			32
Самостійна робота																10		10
Індивідуальні завдання																10		10
Залік																20		20
Всього за тиждень	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40		100

Примітка: не рекомендується на один тиждень планувати кілька форм контролю.

6. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа, комп'ютери, Linux, Windows, Пакет прикладних програм Openoffice, MS Office, роздатковий матеріал
-----------------------------------	---

Література:

1. Азаренкова Г.М. Аналіз моделювання і управління ризиком (в схемах та прикладах): навчальний посібник. Львів : Новий світ-2000, 2011. 240 с.
2. Андреева Т.Є., Петровська Т.Е. Ризик у ринковій економіці: навчальний посібник. Х. : Бурун Книга, 2005. 128 с.
3. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та

- підприємстві: монографія. К.:КНЕУ, 2004. 480с.
4. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. К.: ТОВ «Борисфен-М», 1996. 336 с.
 5. Дмитришин Л.І., Кушнір О.С. Моделювання оцінки економічного капіталу банку як інтегральної міри величини прийнятих операційних ризиків. Вісник Хмельницького національного університету, Серія Економічні науки. 2017. № 1. С. 39-43.
 6. Дмитришин Л.І., Кушнір О.С. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку. Вісник Прикарпатського університету, Серія Економіка. Випуск 10. 2014. С.187-195.
 7. Дмитришин Л.І., Кушнір О.С. Сучасні технології оцінки операційних ризиків банку та їх алокації за бізнес-одинацями. Моделювання процесів управління в інформаційній економіці: монографія / під ред. В.С. Пономаренко, Т.С. Клебанової. Х., 2017. С 196-207.
 8. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
 9. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2007. 344 с.
 - 10.Клименко С.М., Дуброва О.С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навч. метод. посіб. для сам. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2006. 188 с.
 - 11.Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В. Теорія та практика підприємницького ризику : навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2009. 224 с.
 - 12.Кузьмін О.Є., Вербицька Г.Л., Мельник О.Г. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навчальний посібник. Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2008. 212 с.
 - 13.Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2007. 464 с.
 - 14.Матвійчук О., Мороз А. Оптимальне управління економічними системами в умовах невизначеності та ризику: монографія. Вінниця: Універсум, 2003. 177 с.
 - 15.Останкова Л.А., Шевченко Н.Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 256 с.
 - 16.Сараєва І.М. Системне моделювання процесу ідентифікації підприємницьких ризиків: монографія. О.: Фенікс, 2007. 188 с.
 - 17.Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навчальний посібник. К.: Політехніка, 2004. 200 с.
 - 18.Управління підприємницьким ризиком / за заг. ред. д-ра екон. наук Д. А. Штефанека. Тернопіль: Економічна думка, 1999. 224 с.
 - 19.Чорноморченко Н.В., Іванова І.С., Приймак Н.С. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч.-метод. посіб. для сам. вивч. дисц. Львів: Магнолія-2006, 2010. 260 с.
 - 20.Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: навчальний посібник / за ред. А. В. Шегди. К.: Знання, 2008. 271 с.

7. Контактна інформація

Кафедра	Економічної кібернетики, вул. Шевченка, 57, 815 кабінет, https://kek.pnu.edu.ua/ , kek@pnu.edu.ua
Викладач	Дмитришин Леся Ігорівна
Контактна інформація викладача	lesia.dmytryshyn@pnu.edu.ua

8. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	<p>Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.2. Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.3. Положення про запобігання академічному плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.4. Положення про запобігання академічному плагіату у Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.5. Склад комісії з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.6. Лист МОН України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності». <p>Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/</p>
Пропуски занять (відпрацювання)	<p>Можливість і порядок відпрацювання пропущених здобувачем освіти занять регламентується «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів освіти ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019) (див. ст. 4). Ознайомитися з положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/</p>

Виконання завдання пізніше встановленого терміну	У разі виконання завдання здобувачем освіти пізніше встановленого терміну, без попереднього узгодження ситуації з викладачем, оцінка за завдання – «незадовільно», відповідно до «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019) (див. ст. 4-5). Ознайомитися із положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/
Невідповідна поведінка під час заняття	Невідповідна поведінка під час заняття регламентується рядом положень про академічну доброчесність (див. вище) та може призвести до відрахування здобувача вищої освіти (студента) «за порушення навчальної дисципліни і правил внутрішнього розпорядку вищого закладу освіти», відповідно до п.14 «Відрахування студентів» «Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти». Ознайомитися із положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/
Додаткові бали	Отримання додаткових балів за дисципліною можливе в разі виконання індивідуальних завдань, попередньо узгоджених з викладачем. Перелік індивідуальних завдань міститься у навчальній програмі до курсу. Також за рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі (роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів, можуть присуджуватися додаткові бали «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника»» (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019)
Неформальна освіта	Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №819 від 29.11.2019) Ознайомитися із положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja

Викладач _____ Дмитришин Л.І.